

Концептуальні засади та напрями

розвитку вищої освіти в Україні

С. П. Ботзат

спеціаліст відділу з питань гуманітарного законодавства Управління соціального, трудового та гуманітарного законодавства Департаменту конституційного, адміністративного та соціального законодавства Міністерства юстиції України

У сучасному світі освіта набуває все більш вирішального значення для визначення не тільки рівня освіченості і культури конкретної людини, а й суспільства загалом.

Правові, організаційні, фінансові та інші засади функціонування системи вищої освіти в Україні визначаються Законом України «Про вищу освіту» (далі – Закон).

Відповідно до статті 1 Закону, вища освіта – рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації.

Згідно з частинами першою та другою статті 3 Закону, державна політика у галузі вищої освіти визначається Верховною Радою України.

Державна політика у галузі вищої освіти ґрунтується на принципах: доступності та конкурсності здобуття вищої освіти кожним громадянином України; незалежності здобуття вищої освіти від впливу політичних партій, громадських і релігійних організацій;

інтеграції системи вищої освіти України у світову систему вищої освіти при збереженні і розвитку досягнень та традицій української вищої школи; наступності процесу здобуття вищої освіти; державної підтримки підготовки фахівців для пріоритетних напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень; гласності при формуванні структури та обсягів освітньої та професійної підготовки фахівців.

Слід зазначити, що необхідність проведення реформування освіти, в тому числі, вищої, передбачена у Програмі економічних реформ на 2010 – 2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» від 2 червня 2010 р.

Виходячи з ряду державних заходів щодо модернізації та вдосконалення національної системи освіти, передбачених Програмою, головною метою реформи освіти є підвищення конкурентоспроможності української освіти, інтеграція системи вітчизняної освіти в єдиний європейський освітній простір, удосконалення системи управління освітою, підвищення її якості та забезпечення доступності.

У Переліку ключових законопроектів, прийняття яких необхідне для реалізації Програми економічних реформ, зокрема, у сфері освіти, є розроблення проекту Закону України «Про вищу освіту» (нова редакція) з урахуванням вимог Болонського процесу, європейських стандартів та підходів до надання якісних освітніх послуг тощо.

Важливим завданням, яке стоїть перед державою стосовно покращення системи освіти, зокрема вищої, є розроблення національної системи оцінювання якості освіти, що полягає у впровадженні національної системи рейтингового оцінювання діяльності ви-

щих навчальних закладів, забезпечення їх участі у міжнародних порівняльних дослідженнях з питань якості освіти, а також в основних міжнародних рейтингах найкращих університетів.

Також стоїть таке завдання, як розподіл у вищих навчальних закладах навчальних програм академічного та практичного профілю, розвиток професійно-орієнтованої вищої освіти шляхом розроблення порядку стандартів вищої освіти.

У Програмі передбачена необхідність створення в державі умов для безперервності та доступності освіти шляхом вдосконалення організації післядипломної освіти та навчання студентів, стажування аспірантів, наукових та науково-педагогічних працівників у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном.

З метою забезпечення поліпшення функціонування та інноваційного розвитку освіти в Україні, підвищення її якості та доступності, інтеграції до європейського освітнього простору із збереженням національних досягнень і традицій Указом Президента України від 30 вересня 2010 р. № 926 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» 2011 рік в Україні оголошено Роком освіти та інформаційного суспільства.

Відповідно до зазначеного Указу, зусилля на реформування національної системи вищої освіти мають бути спрямовані на вдосконалення структури освіти; надання провідним вищим навчальним закладам реальної автономії як засобу поліпшення якості вищої освіти, запровадження їх змагальності та відповідальності за результати роботи; оптимізації мережі вищих навчальних закладів та їх підпорядкування, створення укрупнених регіо-

нальних університетів; посилення інтеграції освіти, науки, виробництва, наукової та інноваційної складових у діяльності вищих навчальних закладів; розроблення проекту нової редакції Закону України «Про вищу освіту», забезпечення організації його громадського обговорення, доопрацювання з урахуванням результатів такого обговорення; стимулювання розвитку системи «освіти впродовж життя» тощо.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 1728 затверджений План заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 р., згідно з яким Міністерству освіти і науки, іншим центральним та місцевим органам виконавчої влади доручено забезпечити виконання плану заходів, затвердженого цим розпорядженням, та інформувати щороку до 20 грудня Кабінет Міністрів України про стан виконання зазначеного плану заходів.

Слід зазначити, що План заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 р. містить стратегічні та змістовні положення, спрямовані, зокрема, на оптимізацію мережі державних вищих навчальних закладів, розширення організаційно-правових засад функціонування підготовчих відділень у складі вищих навчальних закладів з урахуванням потреби у створенні умов для підготовки вступників до таких закладів; забезпечення інноваційного розвитку вищої освіти шляхом впровадження у навчальний процес нових

інформаційних, телекомунікаційних технологій, інтерактивних форм та методів навчання; удосконалення механізму ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів з урахуванням особливостей підготовки фахівців з вищою освітою, а також вжиття заходів до утворення незалежних акредитаційних агенцій та агенцій з визнання документів про освіту, передбачаючи їх фінансування на госпрозрахунковій основі; забезпечення розвитку дослідницьких університетів як провідних центрів наукової, інноваційної діяльності та підвищення результативності наукових досліджень у вищих навчальних закладах та забезпечення розвитку державного і приватного партнерства у сфері освіти, спрямованих на розширення та удосконалення навчальної, лабораторної, матеріальної бази провідних університетів тощо.

Зауважимо, що реформування та модернізація вищої освіти в Україні є дійсно одним із актуальніших завдань на шляху до інноваційного, європейського розвитку українського суспільства, підвищення ролі вищої освіти у формуванні освіченого молодого покоління.

Водночас, це має відбуватись шляхом поступового поетапного запровадження європейських норм та стандартів, з урахуванням вітчизняних традицій з метою створення умов для отримання українцями вищої освіти європейського рівня.